

»————«
АДЛЕР ТИМЕРГАЛИН
»————«

СӘЕР ПЛАНЕТАДА

АДЛЕР
ТИМЕРГАЛИН

СӘЕР
ПЛАНЕТАДА

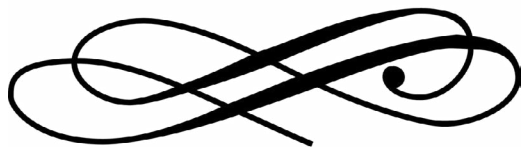

Армут

Хикәянең тексты 2000 елда чыккан
«Кабул булсын теләгең» (Татарстан китап
нәшрияты) китабыннан алынды.

Сканлау, «таныту», тикшереп укып
чыгу һәм китап калыбына күчерү
13.12.2017 елда башкарылды.

Казан

Үземнең бу планетага каян килеп чыкканлыгымны мин, ничек кенә тырышсам да, аңлата алмамдыр, чөнки ракетага ничек утырганымны да, коточкыч салкын галәм бушлыгы аша ничек очып үткәнемне дә — берсен дә хәтерләмим. Иң гажәбе шул: мин әле кичә генә «Фемиксо» дигән санау машинасында ялыктыргыч цифрлар белән мәш килеп утырган кече хисапчы — яңа гына мыек төртә башлаган егет идем. Ә бүген, бакчы, мин — астронавт, берьялгызым гына ифрат зур космопланнны ерак дөньяларга алып барам... Каршымдагы идарә панеле кырыкмасакырык төрле шкала, кнопка, яшелле-кызыллы сигнал лампалары, экраннар белән тулган; менә бусы очыш траекториясен күрсәтә, тегесе — жиргә кадәр ераклыкны, бусы — тизлекне, тегесе — тизләнешне... Шуңа исем китә: мин боларны каян беләм, каян өйрәнгәнмен соң? Нинди могҗиза бу?

Хәер, бу турыда сүз куертмыйм. Кызыгы алда әле.

Тиздән мин ниндидер бер йолдыз системасына килеп чыктым. Йолдыз үзе яшькелт төстә булып, зурлыгы ягыннан безнең кояш чамасындарак иде. Аның тирәли биш зур планета әйләнеп йөри һәм шуларның берсендә генә атмосфера кеше сулау өчен яраклы иде. Мин моны лазер нурын планетага юнәлтеп һәм чагылган яктылыкны спектрограф белән тикшереп белдем.

Планета миңа ошап куйды. «Тотарга да шунда төшәргә», — дигән уй күңелемне кытыклап җибәрде. Озак икеләнеп тормадым.

Сәер планета иде ул, валлаһи. Аны һич тә шар димәс-

сең: формасы шакмаклырак булса да, кубтан бигрәк ул очы кисек Хеопс пирамидасына тартым, ягъни бу планетаның телгә алырлык формасы да юк иде...

Мин газ рульләрен искиткеч оста идарә итеп, планетаның аулак бер почмагына килеп кундым. Космопланнан скафандр кимичә генә чыктым, чөнки, инде әйткәнемчә, мондагы һава сулау өчен яраклы һәм ифрат саф иде.

Сәерлекләр көттереп тормады.

Беренчедән, кинәт кенә суытып җибәрде һәм мин туңып калтырый башладым. Планетаның кояшы нәкъ баш өстендә тора иде ләбаса! Бер кыя ышыгына кереп күләгәгә, утырган идем, җылынган кебек булдым. «Әһә!» Моның кояшы салкын нурлар тарата икән бит!» Шушы гажәеп хәлне ачыклаганнан соң, мин кояш төшмәгән күләгә урыннардан гына йөри башладым.

Икенчедән, бу планетаның күчәр тирәли әйләнүе дә әкәмәт булып чыкты. Дөрөсрәге, ул бер күчәр тирәсендә генә түгел, алмаш-тилмәш дүрт-биш күчәр тирәсендә бөтерелә, шунлыктан тәүлек озынлыгын төгәл әйтеп булмый, хәтта планета кирегә әйләнгән чакларда мин хронометр сәгатемнең кирегә йөри башлавын да күрдем.

Өченчедән, планетаны сәйран кылып йөргәндә, мин гажәеп агачларга тап булдым. Алты ботаклы карсак кына бер агачны күз алдыгызга китерә аласызмы? Аның астагы ботаклары җиргә тикле салынып төшкән, ә өстәгеләре — дүртесе — төрлесе төрле якка тырпайганнар. Яфраклары бик сирәк һәм тешкә тияр дәрәҗәдә шәмәхә. Кәүсәсе төптән нечкәрәк, ә очында шактый юан. Шул юан җирендә ботак тишеге кебек уемнар бар.

Агачлар берән-сәрән генә үсеп утырадар, урман ише нәрсә бу планетада юк иде бугай. Мин әйбәтләрәк карарга дип бер агачка якын килгән идем... сискәнәп киттем. Беләсезме, агач бөтен кәүсәсе белән кымшанып куйды һәм үзенең өске ботакларын миңа таба сузды! Мин кире

чигендем, ә агач, аскы ботакларын жиргә терәп, алагаем озын кулларына таянган гиббон шикелле, минем өскә сикерде!

Яшермим, котым очты, тәнемә суык йөгерде. Әгәр пистолетым барлыгы кылт итеп исемә төшмәгән булса, белмим, ниләр генә булмас иде икән.

— Тукта! — дип ачы тавыш белән акырганымны хәтерлим.

Агач туктады.

— Шайтан! — дидем мин, ә үзем һаман дер-дер калтырана идем әле.

— Мин шайтан түгел, мин — триффид*, — диде агач, юантык жиреңдәге бер ботак тишеген мәзәк кенә кыймылдатып.

Валлаһи, үзем дә агач кебек катып калдым. Триффид дигән әкәмәт нәрсә ботакларын читкәрәк алды.

— Сез — Җир планетасыннан. Органик тереклек. Үзегезне кешеләр дип атыйсыз... — дип тезде-китте ул.

Триффид — англиз язучысы Джон Уиндемның «Триффидлар көне» дигән әсәрәннән хәрәкәтчел агач.

«Кемдер шаярта, стереосурәт кенәдер бу», — дигән уй мине тынычландыра төште.

— Курыкмагыз. Мин — триффид. Бу планетаның хужалары без.

Мин дәшмәдем.

— Без — силицийлы тереклек, ягъни бездә сездәге карбон урынына силиций, шуңа күрә без азыкны тамырлар аша туфрактан да алабыз, — диде агач. — Ышанмасагыз, тотып, капшап карагыз, — дип өстәде ул, сыңар ботагын сузып. Мин — материал нәрсә, һич тә сурәт кенә түгел.

Гадәти агач. Кайрысы салкынча. Ләкин аңарда тереклек пульсы типкәне дә сизелә. Кинәт кулымны нәрсәдер чөметтереп алган кебек булды. Мин тагы бер адым

артка чигендем.

— Сез, кешеләр, чагыштырмалылык теориясе белән танышмы?

Әйе, минем Эйнштейн турында ишеткәнем бар иде.

— Таныш.

— Автоматлар турындагы фән, әйтик, кибернетика сезгә билгелеме?

— Билгеле.

Триффид миннән сорау ала иде шикелле.

— Димәк, без аң-гакыл ягыннан бертигез, — дип нәтижә ясады ул һәм һич тә көтмәгәндә читкә сикерде.

Триффид гаять җитез агач булып чыкты. Ул куянгә охшаган кечерәк кенә бер йөнтәс хайванны тотып алган иде. Триффид үзенең корбанын яфраклары белән төрөп кәүсәсенә китереп кысты. Чыелдаган тавыш ишетелеп калды. Ә бер минуттан — яфракларын ачып җибәргәндә — куянның эзе дә калмаган иде... Мондый ерткычлыкны күргәч, тәнем чымырдап китте, ә үзем бер адым да атларлык хәлдә түгел идем. Триффидның:

— Җир бәндәләре барысы да шулай куркакмы? — дигән тәкәллефсез соравы мине айнытып җибәргәндәй булды. Аның тавышында корсагы тулган ерткычныкы кебек рәхим-шәфкать сизелә иде.

Мин парализатор-пистолетымны тагы кулыма кыстым.

— Хи-хи-хи, — дип кеткелдәде сәер планетаның хужасы. — Кызык кешеләр сез... Кунакка килгәндә куянгә таш кыстырып киләсез икән... Хи-хи-хи...

Парализаторны кире тыгып куйдым.

— Менә шулай кирәк... — диде теге, бала-чаганы юмалаган өлкән кешеләр кебек канәгать калып. — Әйдә, хәзер мин сине үзәбезнең җәмгыять белән таныштырам.

Мин теләр-теләмәс кенә триффидка иярдем. Ул, аскы ботакларына таянып, ава-түнә алдан барды.

Тирэ-юнь бик кыргыз иде. Туфрак дигэн нәрсә юк. Ком да таш. Хәер, иңкү жирләргә тузан жыелган иде. Без, узып барышлый, шул тузанда коенып яткан куян сыман берничә нәрсә очраттык. Тамагы тук булганга триффид аларга игътибар итмәде. Бичара куяннар, шар күзләрен тутырып, безгә карап алдылар да, хәвеф-хәтәр күренмәгәч, үз шөгыльләрендә булдылар.

Зур бер майданга килеп чыктык. Монда байтак халык (триффидлар, элбәттә) жыелган иде. Алар түгәрәк ясап тезелешкәннәр дә «башларын» иеп һәммәсе беравыздан нидер быдырдыйлар иде. Укыналар булса кирәк. Минем танышым нәрсә диптер дәшкәч, тегеләр тураеп безгә таба карадылар.

— Кем бу? — диде бер триффид, күрәсең, иң өлкән (аксакал димме?) агач.

— Космостан, — дип кыска гына җавап бирде аңа минем танышым.

— Ник килгәнән сөйләсен.

Мин аларга ни сөйли алам соң? Үземнең ник килгәнәмне, ничек монда килеп эләккәнлегемне белми-аңламый идем ич мин!

— Бу зат эндәшми. Димәк, ул — дошман, — диде өлкән триффид.

Түгәрәктәге агачлар бертавыштан:

— Аны җәзалап үтерергә кирәк! — дип кычкырдылар.

Йөрәгем алынды. Аксакал йолып калмаган булса, минем кече хисапчы башыма, колаклары-ниләре белән бергә, тишек пизарро да бирмәсләр иде. Аксакал триффид аңлаешсыз бер телдә кырыс кына нәрсәдер боерды. Барчасы тынычландылар. Аннары гәп мин аңлый торган хәлдә дәвам итте.

— Без аны триффидка әйләндерик, — дигән тәкъдим кертте минем баягы танышым.

— Әйе, аңардан менә дигән триффид чыгачак. Операция ясап, ботак-тамырлар санын ишәйтергә, ә нур энергиясен йота торган яфракларны тиресен тунау юлы белән арттырып булыр төсле... Тик менә карбон элементын нишләтергә? Аның организмында силиций урынына карбон түгелме?

— Карбон исе килә шул, — диде кайсыдыр, жирәнгән сыман.

— Биотриффидиосны чакырыгыз, — дип боерды өлкән агач.

Биотриффидиос дигәне, күрәсең, галим-биолог иде. Мин аның башы аеруча зур булуына игътибар иттем.

— Син нинди киңәш бирәсең, биотриффидиос?

— Физиологик ваннага салып, силициол маенда ярты тәүлек буена кайнатырга.

— Шулай итик, шулай итик, — дип шаулаштылар триффидлар, дәррәү кубып. Мин уйлап-нитеп өлгергәнче, берсе килеп каты ботаклары белән якамнан эләктереп алды, икенчесе пистолетымны бәрәп төшерде, оченчесе хирург пычагы шикелле нәрсә тотып...

— Туктагыз! Тән-гәүдә төзелешен үзгәртү генә житми бит әле! — диде шунда кайсыдыр. — Ә психика? Дөнъяга караш? Психотриффидиумны чакырыгыз!

Психотриффидиум килеп житте. Ул кыска тотты:

— Галижәнап аксакалның тирән мәгънә вә бөөк гакыл тулы сүзләрен куян тиресенә язып, шуны чәйнәтергә кирәк!

— Чарасы шулдыр!

— Шул, шул! — диеште бар халык.

Мин дөнъя белән сабуллаштым. Хуш инде, чәчәкле Жир планетасы! Көннең-көн буена теңкәмне корыта торган баш бухгалтер да миңа хәзер үтә яхшы, хәтта изге бер бәндә булып тоела иде. Хуш, сөекле баш бухгалтерым, хуш, жаным!

— Янә китереп, — дип тагы сүзгә кереште аксакал агач, — моңа кәсеп белән исем генә табасы калды. Экономтриффидол белән Номентриффидак килсен!

Экономтриффидол мине куян ояларын исәпкә алып, буш вакытларымда иске өннәрне күмеп йөрүче итеп билгеләде. Номентриффидакны исә озак кына таба алмадылар.

Ниһаять, ул да тыраклап килеп җитте.

— Кая олактың син, дуңгыз? — дип ачулана ук башлады аны аксакал. — Монда сине бөтен җиһан көтә!

— Галиҗәнап! Бөекләр бөеге! — дип тез чүгеп гафу үтенде йөрөмсәк триффид. — Мин бу килмешәкнең ракетасын сүтеп утырдым һәм аның һәр деталенә исем куштым...

— Хуш, ә аның үзенә ни ат кушарбыз?

— Бөекләр бөеге! Кодрәтле вә мәрхәмәтле аксакал! Әле ул яңадан тумаган бит. Операция ясагач ни чыгар — шуннан инде, жисеменә туры китереп, исем дә табарбыз. Неотриффидарусмы, башкамы шунда...

— Афәрин! Ай, дөрөс әйтте, кем! Афәрин! — дип бакырган тавышларга... мин уянып киттем.

Күземне ачсам, каршымда безнең бүлекнең баш бухгалтеры басып тора һәм йодрык төя иде:

— Рей Фридман! Сез тагы эш вакытында йоклап утырасыз! Соңгы кат шелтә бирәм һәм хезмәт хакыгыздан егерме биш процент тотып калам!

Тәмам уянып җиткәч кенә миңа: «Бу айда фантастик китаплар сатып алырга акчам җитмәс инде», — дигән уй килде һәм мин өстәлемдәге каһәр суккан хисап машинасын шатыр-шотыр китереп боргаларга тотындым. Язмыштан узмыш юк...